

יכול להתחיל השיעבוד תיכף. ומשום הכי נתיירא עשו שלא ישתעבד מעתה (הדברים מפורשים בראשונים. הדעת זקנים מבעלי התוספות שמות יז, ח) מביא, "תימה למה אחר להלחם עם ישראל עד עכשיו ולא בא מיד שירדו למצרים שלא היו כי אם שבעים נפש? יש לומר, שאמר לו הקב"ה לאברהם בראשית מד, כ) "ועבדו וענו אותם". וכשמת אבינו אברהם עליו השלום הטיל החוב על יצחק. וכשמת יצחק הוטל על יעקב ובניו, ועשו ובניו. ואמר עמלק הרשע בלבו אם אכרית את יעקב וזרעו, יהיה החוב מוטל עלי לך המתין עד שיצאו ממצרים שכבר נפרע החוב ואז בא להלחם עמהן".

וכבר ידוע שלא על כל זרעו של אברהם היה הגזירה מהגלות רק על מקצת בניו וכמו שאמר הכתוב (בראשית כא, יא) "כי ביצחק יקרא לך זרע", ודרשו חז"ל (גדרים דף לא.) "ביצחק" ולא כל יצחק, ויצחק היו לו שני בנים, ורק על אחד חל החיוב דרך אחד נקרא זרע אברהם, והוא מי שילך בדרכיו של אברהם ודתו הוא הנקרא זרעו ועליו הוא דחל השיעבוד, אבל מי שאינו הולך בדרכיו אינו נקרא זרעו כלל. ומשום הכי כששמע (עשו) שמת אברהם נתחכם עשו לסלק מעצמו החוב הלז לעזוב דרכו של אברהם. ומשום הכי מיראתו מן השיעבוד פקר ואמר לית דין ולית דיין והוציא את עצמו מן הכלל ולהיות בן חורין מחוב הלז. ועצתו זאת הוא ממש כעצת הפוקרים.

ובזה יומתק היטב מה שראיתי בספר זרע ברוך על הא דאמר לו יעקב "מכרה כיום את בכורתך לי", דעל פי השכל חיוב הגלות חל על הבכור יותר מעל הפשוט שהוא יקום על שם אביו, ואמר לו יעקב דכיום הזה שיכול להתחיל השיעבוד מכור לי בכורתך ואהיה תחתך בכל הדברים הן בבכורה והן בפרעון חוב השיעבוד, ולפי הנזכר לעיל יומתקו מאד הדברים דאחרי שראה יעקב דעשו נתפחד מהשיעבוד אמר לו מכרה בכורתך לי ויהיה חל השיעבוד עלי ולא עליך, ותהיה בן חורין גם אם לא תכפור בדתו של אברהם.

יעקב אבינו רוצה לקחת על זרעו את עול השעבוד, הוא יודע שאין מה להתפלל לביטול השיעבוד, זה חלק ועיקר מבניין עם ישראל. עם ישראל לא ישנו שמם לבושם ושפתם, ובה יזכו לכור היתוך לחזק את קדושתם, ויהיו ראויים לקבל את התורה ולהיכנס לארץ ישראל. לכך נטל על עצמו את עול השיעבוד. עשו כנגדו אינו חפץ בשיעבוד, לכך מכר את הבכורה ובה ביטא אינו רוצה עול זה.

עשו למול ישמעאל

הנראה להעמיק בעיקר המצב בבית יצחק. איתא בגמרא (בבא בתרא דף טז:), "וה' ברוך את אברהם בכל" (בראשית כד, א), מאי "בכל"? ... דבר אחר: שלא מרד עשו בימיו... מנלן? דכתיב: "ויבא עשו מן השדה והוא עיף", ותנא: אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו... אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום: בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ושט את הבכורה". עשו עבר חמש עבירות חמורות באותו היום, כדי שלא יראה זאת אברהם אבינו, מת באותו היום. ויש להבין, הלא ישמעאל בנו של אברהם אבינו יצא לתרבות רעה, ואברהם גירשו מביתו, וחי לאחר מיכן למעלה משבעים שנה. ומדוע כשעשו יוצא לתרבות רעה, מת אברהם אבינו שלא יראה זאת? וביותר, מדוע כשישמעאל יצא לתרבות רעה, אברהם גירשו מביתו, וכשעשו יצא לתרבות רעה בגיל חמש עשרה, נשאר בבית יצחק לפחות עד זמן הברכות בהיותו בן שישים ושלוש?

עוד יש להבין, הגמרא מוסיפה, "הכי אמר רב יוחנן: ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו, שנאמר (בראשית כה, ט) "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו"... אלא מדאקדמיה, אדבורי אדבריה (מכך שהוזכר ישמעאל ראשון, הרי שיצחק כיבדו), ומדאדבריה (ומשכיבדו), שמע מינה: תשובה עבד בימיו". משמע בגמרא, רק עתה ידוע לנו שישמעאל חזר בתשובה. ויש להבין, בניסיון העקידה אומר הפסוק (בראשית כב, ב): "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק", וברש"י: "את בנך", אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו "את יחידך", אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו "אשר אהבת", אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו "את יצחק"; ויש להבין, אם אברהם אוהב את ישמעאל כיצחק, הרי שישמעאל חזר בתשובה. דאין לומר שאברהם אוהב את ישמעאל כיצחק, וישמעאל עומד ברשעו. ומעתה, מדוע הגמרא מוכיחה שישמעאל חזר בתשובה, רק במות אברהם?

והנראה שמצב זה בעצמו הוא החילוק בין עשו לישמעאל. ישמעאל יצא לתרבות רעה והשפיע על יצחק לרעה, אמרה שרה לאברהם גרש אותו מהבית. הגירוש עצמו יכול להועיל לו, הוא יבין שאינו במצב טוב, ולכן אם תשמור איתו על קשר יתכן והוא ישוב בתשובה, וכך היה. אברהם אביו גירש אותו מהבית אך שמר איתו על קשר ואט אט ישמעאל החל לחזור לצור מחצבתו. בשעת העקידה ישמעאל היה בן חמישים ואחת וכבר החל לשוב בתשובה, אברהם אהב אותו כיצחק. אך עדיין ישמעאל לא שב בתשובה שלימה, יצחק אינו מכבדו ומקדימו לפניו. בשעת מותו של אברהם ישמעאל שב בתשובה שלימה, לכך הקדימו יצחק לפניו. ולכך אף שישמעאל יצא לתרבות רעה, היה זה בחיי אברהם, כיון שעוד בחייו חזר בתשובה, מצב כזה חשוב שיבה טובה.

כיבוד אב דעשו

בזה חלוק עשו, עשו פקר והפקיע עצמו מזרעו של אברהם, מצב כזה אינו שיבה טובה, לכך מת אברהם אביו. ומאידך, דווקא משום כך יצחק השאיר אותו בביתו. הוא ראה שחשוב לו לכבד את אביו, הוא רוצה לשמור על קשר. אפשר להשפיע עליו שמא ישוב בתשובה.

יש להבין, עשו מכבד מאוד את אביו, לכך יצחק אוהב אותו. אך יצחק יודע גם מי הוא יעקב באמרו (בראשית כז, כב-מא): "הקל קול יעקב והידים ידי עשו", הוא שומע ששם ה' שגור בפיו, מדבר בכבוד. עשו מכבד את אביו במאכל ומשתה, מכבדו בבגדים מכובדים, בבגדי אדם הראשון, אך לא בדיבור נעים כיעקב. ומיד אחרי שיעקב לקח את הברכות, עשו רוצה להרוג את יעקב ואומר "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי", אדם שבאמת איכפת לו מאביו, לא רוצה להרוג את אחיו. וביותר, כשאביו ימות, יתכן ואמו תהיה בחיים, ואף שהוא סומך עליה, את בגדי אדם הראשון הוא הפקיד ברשותה ולא אצל נשותיו... אך לצערה במות בנה אין לו בעיה. את אמו אינו מכבד.

וביותר, אף את אביו אינו מכבד, בשעה שברח יעקב הלך עשו לישא את בת ישמעאל, מביא המדרש תהילים (יד, ב)

"ויהמר עשו בלבו" (בראשית כז, מא). מה חשב, אמר אין דרך שאהרג את אבא, אלא אני אומר לישמעאל אחי, והוא הורגו, ואני אהרוג את יעקב אחי, ואני והוא יורשין את העולם, כך היה אומר ישמעאל, אבל עשו מחשב בלבו מאחר שישמעאל הורג את אבי, ואני את אחי, אני בא על ישמעאל ואהרוג גם אותו, ואירש העולם לבדי, לכך הוא אומר (תהילים יד, ב) "אמר נבל בלבו אין אלוקים".

עשו זומם להרוג את יעקב, אינו חושש לצער את אביו. עשו כיבד אביו, בהבנתו וידיעתו היה בסדר, לכך ראשו נקבר במערת המכפלה. אך מעשיו ותאוותיו לא עמדו יחד עם ראשו. התנהג עמהם בצורה הגרועה ביותר שיכולה להיות.

עשו כוח הרע

עשו הפקיע עצמו מבית אברהם אביו בהיותו בן חמש עשרה. מצב זה נצנץ בו כבר בשעת עיבורו. "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (בראשית כה, כב), וברש"י: "רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרכס לצאת". יש להבין, הגמרא בסנהדרין (דף צא:) מביאה, "ואמר לו אנטונינוס לרבי: מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה? אמר לו (רבי): משעת יצירה. אמר לו (אנטונינוס): אם כן בועט במעי אמו ויוצא? אלא: משעת יציאה. אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו שנאמר (בראשית ד, ז) "לפתח חטאת רבץ"; ומעתה, כיצד עשו רצה לצאת כבר במעי אמו, הלא היצר הרע מגיע רק בשעת הלידה, כעת אין יצר הרע, מהיכן מגיע רצונו לצאת? מאידך יש להקשות, היצר הטוב מגיע לאדם רק בהיותו בן שלוש עשרה, מלידתו ועד בר המצוה יש בו רק יצר הרע, כיצד יעקב רוצה לצאת לבתי מדרשות, הרי אין לו יצר הטוב?

יש להקדים. כשהעובר נמצא בבטן אמו, מלאך מלמדו את התורה כולה, הרי שיצר הטוב נמצא משעת העיבור עד שעת הלידה, אז הוא מפנה את מקומו לטובת היצר הרע. ולכך בתקופת הילדות, אין מה ללמד את הילד ללמוד ולהתקדם ברעיונות נשגבים, אין לו יצר הטוב שיקדם אותו לשם. הוא צריך שישכנעו אותו בכלי היצר הרע, בהישגיות ומתנות. רק בכוחות שיש לו אפשר

לפעול עמו. ומעתה, יש להקשות, מדוע יעקב רוצה לצאת, הרי הוא לומד תורה מהמלאך, קדושה נוראה. מדוע לצאת לעולם החומר? יש שביארו, מלאך בא אל הגר"א ורצה ללמוד עמו את כל התורה כולה, הגר"א סירב באמרו עיקר לימוד התורה הוא עמלה, בלימוד עם מלאך אין לי יגיעת התורה. כך הוא ביעקב, הוא רצה לצאת כדי לעמול וליגע בתורה, כמו שרק יעקב יודע. להטמין עצמו בבית שם ועבר וללמוד ארבע עשרה שנה בלא שינה בזמן שעשו רוצה להרגו. עוד מבארים, ללמוד תורה ממלאך, זהו דבר עצום. אך עם שכן כמו עשו, בורחים מיד...

ומעתה יבוארו היטיב דברי המהר"ל בגור אריה:

ואם תאמר לפירוש זה שהיה עשו מפרכס לצאת, והלא אין היצר הרע באדם אלא מעת שנולד, שנאמר (בראשית ד, ז) "לפתח חטאת רובץ"? ...ונראה דהיינו דוקא שאין האדם חוטא ביצר הרע להיות מתאוה לחטוא קודם שנולד, שאין יצר הרע בא אלא אחר הלידה, והטעם ידוע למשכיל, אבל כאן מה שעשה עשו לא בשביל יצרו, אלא מפני שהיה עשו רוצה לצאת לשוב אל מינו וטבעו, שכל דבר ודבר מתעורר אל טבעו, לפיכך כשבא יעקב לבתי מדרשות היה מתעורר אל רוח הקודש, ומתעורר לצאת בטבעו, וכן עשו כאשר היתה באה לפני בתי עבודה זרה, ולא משום יצרו הרע.

עשו רוצה לשוב אל מינו וטבעו, כוחות הרע. יעקב ועשו הם כיששכר וזבולון, יעקב הוא כוחות הטוב בבריאה, עשו הוא כוחות הרע בבריאה, כוח העולם הזה, תפקידו של עשו הוא לנסות את יעקב. הגמרא בבבא בתרא (דף טז.) מביאה, "יורד ומתעה ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה... אמר ריש לקיש: הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות", מדוע יש לו כל כך הרבה תפקידים? זה תפקיד אחד! תפקידו לנסות את האדם כדי שיעמוד בניסיון ויתעלה בדרגתו. כיון שרואה שהאדם לא עמד בניסיון וחטא, עולה היצר הרע למעלה ומקטרג, האדם החוטא קלקל אותי, מחמתו נפגמתי בתפקידי. ובוזה יש לו כוח ליטול נשמה.

עשו לא שומע לרצון אביו

מעתה יבואר היטיב מדוע רצה יצחק לברך את עשו בברכות עולם הזה. וכי לא ידעו את רשעו, אומר הפסוק (בראשית כז, לד-לה): "ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי. ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה", נשי עשו היו מורת רוח ליצחק, וביותר, בטעם שיצחק התעוורר מביא רש"י (בראשית כז, א): "ותכהין עיניו מראות", בעשנן של אלו", יצחק מרגיש בכל רגע ורגע את "צדקת" נשי עשו, מדוע הוא רוצה לברכו בברכות עולם הזה? הרי שיצחק יודע שתפקידו של עשו הוא להיות זבולון ליעקב, לכך מגיע לו ברכות עולם הזה. ומכיון ועשו פקר, מכר את הבכורה ובוזה הפקיע עצמו מזרע אברהם, מגיעים ברכות עולם הזה ליעקב.

ואכן אומר הפסוק (בראשית כז, ג-ד), "ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה ציד", ולכאורה, וכי לאיש שדה צריך להסביר כיצד צדים ציד? מבאר רש"י: "שא נא", לשון השחזה... חדר סכינך ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה; "וצודה לי", מן ההפקר ולא מן הגזל". את יעקב לא הזהירה רבקה בכאלו אזהרות, לא היה בכך צורך. את עשו יש צורך להזהיר, תביא אוכל כשר. אין זה מגודל צדקות... ומעתה אכן יש להקשות, היאך רשע החשוד על הגזל ועל שפיכות דמים נאמן ששחט את הכבש כדין ואינו מן הגזל? אכן עשו בעלמא אינו נאמן. יצחק מתנה את מתן ברכתיו בקרבן כשר ושחוט כדין, יודע עשו שיצחק יבחין בקדושתו האם הקרבן נשחט כדין, ומפני שאינו חפץ להפסיד את הברכות, סומך על כך יצחק שקרבנו של עשו כשר הוא. אמנם עם רצונו של עשו לקבל את הברכות, לא עמד בניסיון. הוא הלך להביא מהגזל.

יעקב מקבל הברכות

אומרת רבקה ליעקב (בראשית כז, ו-יג), שמעתי את אביך מדבר עם עשו שהוא רוצה לברכו. דע לך, בדרך כלל איני שומעת את דבריו עם אנשים, אם עתה שמעתי, כנראה שצריך שאשמע. דע לך, ברכות אלו מגיעות לך, לך וטול. טוען יעקב: "אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה. ותאמר לו אמו עלי קללתך בני". ידועים דברי הגר"א שהאומר אולי

חלוק מהאומר פן, וכגון "פן יפתה לבבכם", כי 'פן' ביאורו - אם יקרה כך, אך לשון אולי הוא מלשון הלוואי, ואם כך אמר יעקב הלוואי וימושני אבי וכך לא אקבל את ברכות עולם הזה. משיבה רבקה, "עלי קללתך בני", כיצד אפשר לקבל קללה? איתא בתרגום (בראשית כז, יג): "עלי אתאמר בנבואה (לי נאמר בנבואה) דלא ייתון לוטיא עלך ברי' (שלא יבואו הקללות עליך בני). היינו דאומרת לו רבקה כל מעשה זה נאמר לי בנבואה, נאמר לה שיתברך בברכת "ורב יעבוד צעיר", ואף נאמר לי הדרך להגיע למימוש נבואה זו, שהיא בדרך קבלת הברכות, ואם כך אף נאמר לי שלא תבוא עליך קללה אלא ברכה, ולכן שמע בקולי ולך לאביך. משראה שאין לו ברירה הלך יעקב (בראשית כז, יד-טז) "וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו". אומרים חז"ל במגילה (דף י:): שהיכן שמוזכר לשון וי זהו לשון צער, וכך הוא במדרש (בראשית רבה סה, טו): "וילך ויקח ויבא לאמו", אנוס וכפוף ובוכה". יעקב הצטער על שהוא נצרך לקבל את עולם הזה.

יצחק בדרגת "קץ חי", בדרגת תחיית המתים. הוא יודע שאם הוא מברך, כך הוא רצון ה'. אין אפשרות לעבוד עליו, אם הוא מברך אדם, מגיע לו הברכה. ואם אינה מגיעה לו, הוא לא יוכל לברך. וכך יעקב אבינו רוצה לברך את בני יוסף (בראשית מח, ח) "ויאמר מי אלה", וברש"י: "בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו... "ויאמר מי אלה", מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה". מי שאינו ראוי לברכה, אי אפשר לברכו. על כך סמך יצחק בברכו את יעקב, ולמרות חשדותיו לא קרא לאי מי מעבדיו שיבדוק מי הוא שנמצא מולו. הוא יודע שאם יוכל לברך, רצון ה' שזה שלפניו יתברך. לכך כאשר (בראשית כז, לג): "ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה", יצחק נחרד כיון שחי בטעות שנים רבות, חשב שהברכות לעשו וגילה שטעה. לחיות בטעות זה דבר נורא, אך מיד מדגיש "גם ברוך יהיה", אם בירכתי, הרי שרצון ה' שעליו תחול הברכה.

הבוגדים מתחזקים מברכת יצחק ליעקב

יש להוסיף. מדוע נצרך מהלך כה מורכב, יצחק התעורר, רבקה שומעת בנבואה שיעקב צריך לקחת הברכות. משכנעת את יעקב ללכת לרמות, מדוע לא נאמרה הנבואה ליצחק, והיה קורא ליעקב להתברך ולא לעשו. הרי שישנה סיבה מיוחדת שהברכות יהיו בדרך זו. על הפסוק "וירח את ריח בגדיו", אומר המדרש (בראשית רבה סה, ב) "שנכנס עמו ריח גן עדן. דבר אחר ריח בוגדיו". מתאר הילקוט שמעוני (קיג):

"וירח את ריח בגדיו" - ריח בוגדיו, כגון יוסף משיטא ויקום איש צרורות. יוסף משיטא: בשעה שבקשו שונאים ליכנס להר הבית, אמרו: יכנס מהם ובהם תחלה. אמור לו כנס, ומה שתוציא שלך הוא. נכנס והוציא מנורה של זהב. אמרו לו: אין דרכו של הדיוט להשתמש בו, אלא כנס פעם נוספת, ומה שאתה מוציא שלך הוא. ולא קבל עליו. נתנו לו מכס שלוש שנים, ולא קבל עליו. אמר: לא די שהכעסתי לאלוקי פעם אחת, אכעיסנו פעם שנייה? ! ומה עשו לו? נתנוהו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, והיה צווח: ווי לי שהכעסתי את בוראי.

יקום איש צרורות בן אחותו של יוסי בן יועזר איש צרידה: שהיה רוכב על סוס בשבת, וראה שלוקחים את דודו להריגה. אמר לרבי יוסי תראה את הסוס שנתן לי אלוקי, וראה את הסוס שנתן לך אלוקיך. אמר לו רבי יוסי אם כן לעושי רצונו, קל וחומר למכעיסיו. נכנס בו הדבר כארס של עכנאי, הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין: סקילה שרפה הרג וחנק. מה עשה? הביא קורה ונעצה בארץ וקשר בה חוטים והקיפה גדר ועשה מדורה לפניה ונעץ את החרב באמצע. נתלה בקורה נפסק החוט ונחנק, קדמתו חרב, ונהפך עליו גדר, ונשרף. נתנמנם יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר. אמר: אוי לשעה קלה קדמני זה לגן עדן.

המדרש עוסק בחוטאים מהדרגה הרחוקה ביותר, המסוגלים לתת מכלי המקדש לרומאים, רק נדבקו מעט בקדושה זכו וקידמו את יוסי בן יועזר לגן עדן. יש להבין, מדוע בעת קבלת הברכות הוזכרו הבוגדים?

בברכות יצחק נכנסו רק הרחוקים. בברכות יצחק, נמצא הכוח שיעורר אותם לקדושה. לכך אף ברכת יעקב לבני יוסף היה בהיותם בבגדי מצרים, כדי שאף הרחוקים מתורה יכללו בברכות אלו. ברכות אלו יקרבו אותם אל הקדושה. ובכך יקויים הבטחת הקב"ה

(שמואל-ב יד, יד): "לבלתי ידח ממנו נדח", וכפי שמבואר בסידור הגר"א בביאור הקדיש "בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל", אנו מתפללים בקדיש על ביאת המשיח ומבקשים, ממצרים יצאו רק חמישית, בגאולה זו אנו מבקשים שכולם יזכו לה. שגם הבוגדים יזכו לגאולה זו.

בשבועות אלו אנו נמצאים בזמנים חזקים מאוד. רואים התעוררות בכל מקום באופן של יאומן. אספר סיפור שמאוד התפעלתי ממנו. התקשר אלי שבוע שעבר אדם ואמר, אני מקיבוץ פלמחים למדנו אני ואחי אצלך לפני עשרים וחמש שנה פרשת שבוע, כיום אני גר בירושלים ואחי בבני ברק, משפחות ברוכות ימים ב"ה. אמרתי לו, יפה מאוד, אבל למה התקשרת? והשיב, יש לי אחיינים בקיבוץ גבעת ברנר, שרוצים להתחזק, אני רוצה שיבואו לדבר איתך. אמרתי לו, אני אסע אליהם.

נסעתי ללמוד איתם, בסוף הלימוד אחד ביקש שרצונו לקבל קבלה קטנה, מה כדאי? אמרתי לו, אשתך מכינה אוכל לשבת, שתכין יותר מוקדם, ואת המנה שלך שים על הפלטה לשבת. זו קבלה קטנה, האם תוכל לעמוד בה? אמר, אוכל, וגם כשאוכלים אצל הורי אשתי בקיבוץ, הם יסכימו לזה. הגעתי פעם נוספת ללמוד עמם, ולא שאלתי האם הוא עמד בקבלה. אחרי כמה ימים הוא מתקשר אלי ואומר אני צריך לשאול משהו. אמרתי לו, בשמחה. וסיפר, אני אחראי על התאילנדים במשתלה, במלחמה רובם עזבו, התקשר אלי האחראי בקיבוץ והורה שאעבוד בשבת, ולא הסכמתי. אמר האחראי, מי שלא שם כתף במצב שאין תאילנדים, שישים את המפתחות, ואכן התפטרתי. שאלתי, נו, מה השאלה?! - אני רוצה לקבל ברכה. אמרתי לו, אתה מבקש ברכה?! אני צריך לבקש ממך, בקושי התחלת לשמוע שיעור תורה, וכבר לעמוד בניסיון כזה?! זהו כוח עצום! ממש התפעלתי מכוחותיו האדירים! כוחות כאלו מגיעים מברכות יצחק, "ריח בוגדיו".

ה' יעזור שנזכה שכולם יחזרו בשלום, ונזכה להתעורר ולזכות להגיע למה שבידינו להגיע

ובזה נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן